

ככל שהפועלים מתמחים, גובר הייצור. "ולזכותם יש לומר", מודה בוב, "שהם לומדים די מהר". ואמנם, הם למדו במידה כזו שבובר חושב כי הגיעה השעה שיעזוב. הבחורים המקומיים יוכלו כבר לנהל את העסק לבדם. את מקומו ימלא מהנדס חיפאי, יחיאל גולדפרב, אף הוא צעיר (30), שעבד לפני כן בכתי הזיקוק במשך 10 שנים והמלא הערצה לבוב. גם אברהם פרידמן, התעשיין החיפאי (דור המישן), ואחד השותפים העיקריים במפעל, יודע להעריך את בוב. לא רק את בוב אלא גם את הבוס שלו, הנרי קייזר. הוא מספר כיצד, במסיבה שנערכה במלון וולדורף-אסטוריה בניו-יורק לכבוד חתימת החוזה על הקמת המפעל הישראלי, שאל אחד המסובים את הנרי קייזר: "מדוע לא תקים את המפעל הזה באחת הארצות הערביות במקום ישראל?" תשובתו של קייזר, שהפליאה את הנוכחים (ובעיקר את אברהם פרידמן) היתה: "אני מאמין בייצור רק בארץ שכל פועל העובד במפעל יש לו סיכויים גם לקנות מכונית לעצמו".

לפי אותו פרינציפ, כנראה, מחזיק בוב רייס בשתי מכוני גיות: אחת של המפעל, תוצרת מקומית, לשימוש הרשמי והשנייה (אף היא תוצרת קייזר-פריזר) שהביא עמו מארצות הברית, לשימוש אשתו והילדים. כי משפחת רייס אוהבת מאוד לצאת לטיולים בכל הארץ. האויר נפלא והארץ דומה מאוד לקליפורניה.

תפריט הרייסים אינו זקוק לתוספות. בעמדם לנסוע לאי רץ הווהרו על הקשיים הרבים שייחלקו בהם בהשגת מזון. אבל הם לא נבהלו. משהגיעו ארצה, לא הביאו עמם כמעט שום מיצרכי מזון. התוצאה: "משך כמה ימים כל חודש התקיימו מלחם בלבד." עתה הכל בסדר ודאגותיה של מרגרט במטבח מועטות בהרבה מאלו של עקרת הבית הממוצעת בישראל. כי מלבד החבילות המגיעות מאמריקה, מצויד המט-

מייסד רייס

כח במיתקנים האמריקאיים החדשים ביותר: תנור חשמלי, מקרר חשמלי, "שייקר" המכין קוקטייל או לימונד תוך שניות ספורות.

אחת מדאגותיה הגדולות הוא חינוך הילדים. כאשר הי משפחה מנתקת כל שנה את קשריה ונוסעת לארץ אחרת קשה להבטיח חינוך עקבי ועיל לילדים. "כשהיינו בהולנד דיבר אלאן פלמית כמעט שוטפת. עכשיו הספיק כבר לשכח ובמקומה למד כמה מלים עבריות." למרות שהילדים אינם מדברים עברית הם מתמצאים במשחקיהם עם הילדים הגרים בסביבה, על הכרמל הצרפתי. ואילו להורים, קל יותר ללמוד גרמנית מאשר עברית. שהרי אפילו אם ילמדו לדבר עברית לא כל אחד בארץ יודע את השפה.

אולם אלו הן כולן בעיות בעלות ערך משני בעיני בוב ואשתו. כי לא בא כאן לבלות חופשה או להכיר את הארץ לשם הכרות. הוא בא לכאן למטרה מסויימת וקבועה מראש — לייצר מכוניות. וכל פעם שמכונית עוזבת את אולם הארכבה הגדול הוא יכול לשכוח את כל שאר הדברים ולומר לעצמו כי הצליח — יש מכוניות "מייד אין ישראל".

לא עבדו מימיהם במכניקה. מדי יום נוספות שמונה מכוניות מבריקות לאחת השור רות העומדות בחצר, מוכנות למשלוח לקצות תבל, כשתצור דת המשלוח מציינת "מייד אין ישראל". מדלת אחרת, בקצה השני של בית החרושת, נכנסים ארגונים גדולים, מלאים חלקי מכוניות שונים ומשונים. בין שתי הדלתות משתרעת — או ליתר דיוק, מתפתלת — ממלכתו של מיסטר רייס: הכרט הנע המפורסם, המקבל בקצה אחד את החלקים המרוחים בשומן ופולט מכוניות מהודרות בקצה השני.

בהתחלת העבודה ליווה בוב רייס את המכוניות בכל שלבי דרכן. היה צורך ללמד את הפועלים דברים אלמנטריים ביותר, כהחזקה נכונה של כלי עבודה. "אצלנו, בארצות הברית," הוא מספר, "לא קיימת בעיה כזו. ילדים גדלים באוירה של מכוניות וטכניקה, יודעים לנהוג בגיל עשר ולפרק גנוע ול-הרכיבו כשהם עודם בבית הספר העממי. ואילו כאן, קשה למצוא פועל (בין העולים החדשים המהומים חלק ניכר של העובדים) היודע אפילו להחזיק מברג. ואשר לדעת לנהוג..." הדבר מתבטא כמובן בתוצרת: הרכבת מכונית אורכת פי ארבעה מהזמן שנחזק לשם כך בארצות-הברית. "אולם אי אפשר עדיין לקבוע באופן סופי את תפוקת העבודה, כי

כמה שעות לפני שבן-גוריון חתך את הסרט שנמתח מיסטר רייס את הפועלים לשיחה קצרה. "זכרו," הוא אמר להם, "כי הכוכב היום אינו ראש הממשלה או שאר הגדולים המלומים אותו. אתם הכוכבים של מאורע זה." לולא נהג מיסטר רייס בצניעותו הרגילה יכול היה להוסיף: "ואני הכוכב הראשי".

אולם זאת לא דרכו של רוברט גיימס רייס (בוב בפי מכריו), האמריקאי הפרוטסטנטי הגבוה, בעל המבטא הרך המעיד עליו כי בן המערב הנהוג. הוא נולד בקליפורניה לפני 38 שנה, סיים את לימודיו כמהנדס שדה, הצטרף לחברת הע" נק קייזר (בשנת 1938), שעסקה בבניית סכרים ומפעלי פיתוח.

עבודתו הגדולה הראשונה היתה השתתפותו בבניית סכר קולי, הגדול שבסכרי העולם, כאשר נמסר החוזה לחברת קייזר בשנת 1938 (בניית הסכר החלה בשנת 1934, נסתיימה ב-1940). בשנות המלחמה התרכזה החברה בבניית אוניות והשם קייזר נתפרסם בעולם כולו בשל התפוקה האדירה והקשורה בו (אניה אחת כל 24 שעות). אחרי המלחמה הופסקה בניית האוניות וחברת קייזר נכ-

בוא העיירה

נסה לשתפות עם חברת פריזר לייצור אוטומובילים. יחד עם החברה, שינה גם בוב רייס את שטח עיסוקיו: ממומחה לעבור דות הנדסה גדולות הפך למומחה בענייני ייצור המוני של מכוניות. כעבור שנים אחדות מצא רייס את עצמו בדרך לישראל לפקח על הקמת בית חרושת נוסף בשרשרת בתי החרושת של מכוניות קייזר-פריזר הפזורים פה ושם בכל רחבי העולם.

אולם לא היתה זאת נסיעתו הראשונה מחוץ לארץ מיר לדתו. הוא עבד שנתיים (1940—1942) באזור תעלת סנמה, שנה בבליה והולנד, שם נמצא בית חרושת קייזר-פריזר, ביקר גם בדרום-אפריקה לחקור את תנאי המקום. כאשר הגיע עם משפחתו לנמל חיפה לפני כשנה מסר לפקיד המכס דרכון שבו היו רשומים, תחת השאלה "בנים": אלאן, בן 9, נולד בפנמה; קנת, בן 6, נולד בקליפורניה; ג'ון, בת 4, נולדה במיצינגן. לכן כאשר שאל איש המכס: "ומספר ארבע בישראל, הה?" צחקו ההורים ומשכו בכתפיהם.

"ולמרות כל זה," אומרת אשתו מרגרט, "קשה לי עדיין להתרגל לכל הנסיעות הללו." היא עדיין זוכרת כיצד חזר פעם בוב הביתה והודיע לה: "נוסעים לאירופה בעוד שבו-עיינים! כאילו דיבר על ביקור בקולנוע. שבועיים אלה היו השגועניים ביותר שהיא זוכרת — קניות, אריזות, מכירת הבית. "אותו דבר בודאי יהיה כשנעזוב את ישראל," היא מנחשת.

אולם, למודי נסיון, לא חושבים הרייסים על דברים שרק העתיד יוכיח אם נכונים הם או לאו. יש דברים קרובים יותר הדורשים את תשומת לבם. כל בוקר נכנס בוב למכוניתו (תוצרת קייזר-פריזר, ישראל) ונוסע לבית החרושת השוכן לרגלי הכרמל, הפונה למפרץ. היום, ארבעה חודשים אחרי פתיחת המפעל, עובדים בו 240 פועלים אשר רובם המכריע

